

Троспер Меріме
ВИПАДОК

Проспер Меріме

ВИПАДОК

Комедія на 1 дію

Переклад з французької

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ-1959

Переклад МИКОЛА МЕЩЕРЯК

Переклад здійснено за виданням:

Prosper Mèrimée. L'Occasion.
(Théâtre de Clara Gazul, comédienne espagnole).
Editions Fournier Jeune. Paris, 1830.

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Донья Марія, або Марікіта	} вихованки жіночого монастиря.
Донья Франсіска, або Пакіта	
Донья Ірена	
Донья Хімена	
Ріта — служниця.	
Отець Еухеніо — сповідник монастиря.	

Дія відбувається в Гавані.

Que esa pena, ese dolor
Más que tristeza, es furor,
Y más que furor, es muerte.

Calderon. «El
mayor monstruo — los zelos»*.

КАРТИНА ПЕРША

Монастирський сад. Праворуч невеличкий будинок, повернутий дверима до глядачів. Над дверима напис великими літерами: «АПТЕКА». Вікно нижнього поверху виходить в сад. В глибині сцени велике апельсинове дерево. На передньому плані повита ліанами альтанка; в ній — дерев'яна лава.

Донья Марія (сама, сидить на лаві. Перед нею розгорнута книга. Вона глибоко замислилась і не читає.) Він дав мені цю книгу і звелів

---

* Ця мука, це горе — більш ніж скорбота, це безумство, більш ніж безумство, це — смерть.
Кальдерон. «Ревнощі — найстрашніша потвора». (исп.).

прочитати її... Каже, що в ній я знайду втіху від усіх людських скорбот... Читала я її, перечитувала, а проти кохання так нічого і не знайшла... Фома Кемпійський — великий вчитель, людина лагідна, добродісна, чутлива... свята... як і він, але звідки йому знати, що таке кохання? Яка я нещасна! (*Читає напис на першій сторінці книги*). «В нагороду за зразкову поведінку доньї Марії Кольменарес...» Зразкову поведінку! Я для нього лише маленька дівчинка, дуже доброзвичайна і, значить, дуже нудна... Дівчинка, тобто нікчемна істота, яку неможливо полюбити... хіба що як ручну горлицю... А втім, яка різниця — дівчатка чи жінки? Він нікого не може кохати. Він — священник, він «не од миру сього». Проте на інших священників він зовсім не схожий — все жартує, сміється, часто розмовляє зі мною... Та, боже, про що? Яких пташок я годую, які квіти вирощую... А як він пожвавішав учора, розповідаючи про палаци Альгамбри! (*Сумно*). Він розповідав про них доньї Франсісці... а я, я сама бачила Альгамбру, та тільки хотіла слово мовити, як він замовк, і розмова припинилась. Донья Франсіска на три роки старша за мене, але що вона знає таке, чого б я не знала? Що вона вміє, чого б я не вміла? Співаю я краще, на фортепіано й на гітарі граю краще за неї. А хіба вона вміє танцювати?.. Вчора, коли я з нею танцювала, я помітила, що отець Еухеніо стежив за мною з задоволенням, навіть очі заблищали... Це вже був не суворий священник, у нього був вигляд молодого закоханого кавалера... Ось тоді слід було б віддати йому цього фатального листа, якого я кожного дня пишу і тут же рву. (*Виймає схованого на грудях листа і перебігає його очима*). Зараз цей лист ні те ні се. З кожним разом, як я його переписую,

він стає все холоднішим, але раніше ж він був просто непристойним... І, крім того, те, що говорять пошепки, на папері виходить безглуздим і смішним... А що подумає він про кінець? Даремно я написала: «Я зумію вмерти, аби лише не докучати вам». Зумію вмерти... хіба він повірить, що маленька Мірікіта зуміє вмерти? Схоже на погрозу або просто похвальбу. «Я зумію вмерти!» Театральна фраза, яку проказують на сцені, перед тим як заколотися дерев'яним кинджалом. Але я ж писала це цілком серйозно: я думала про смерть. Наш лікар каже, що це так легко — ложка отрути, про яку він нам розповідав... моментальні судороги... і кінець усім стражданням... Але саме про це треба мовчати... Викреслю, коли буду переписувати, цю фразу, і тоді... *(з досадою)* тоді лист стане ще банальнішим і холоднішим. Ах! Чому він не може читати в моїй душі! Може, не віддавати листа? Поговорити з ним? Але ж він не стане слухати. *(Зриває гілку)*. Якщо на цій гілочці непарне число листочків, віддам листа... Одинадцять, дванадцять, тринадцять, чотирнадцять... Парне! Однак сказати йому я не зможу. Віддам, хай буде, що буде... Може, на книзі поворожити? Перша сторінка ліворуч! «Я краще страждатиму і витерплю які завгодно муки, ніж згоджусь на те, чого ти хочеш». Безумна я! Лише дурники можуть ворожити по книзі, коли йдеться про життя і смерть... Так, я віддам йому цього листа — адже там прямо сказано: «Я вас кохаю», а уста мої цього не скажуть.

Р і т а *(співає за сценою)*. Закоханий француз ридає, як дитя, а андалузец — той філософ: «Люблю! Моею будь! А ні — прощай!..»

КАРТИНА ДРУГА

Донья Марія, Ріта.

Донья Марія. Ось і оракул — він радить, як мені діяти. Віддам листа. *(До Ріти, яка саме входить)*. Ти збираєшся замітати?

Ріта. Так, панночко. Хочу злегка протерти ці пляшечки та й вікно відчиню — хай провітриться... *(Входить в аптеку, відчиняє вікно, до нього підходить донья Марія)*.

Донья Марія *(з силуваною усмішкою)*. Гляди, не розбий ту пляшку, пам'ятаєш, про яку ти мені говорила?

Ріта. Ісусе, Марія! Та я й підійти до неї боюсь! Хоч і кажуть, що, не ковтнувши, не отруїшся, а я спати не змогла б, якби хоч раз до неї доторкнулась.

Донья Марія. Невже справді ця отрута така сильна, як ти кажеш?

Ріта. Ручусь за це! Мені сам лікар сказав: «Дивись, Ріто, не займай тієї пляшечки. Дві-три ложки на склянку води — і всі панночки протягнуть ноги менш як за чверть години. Підступить до горла, почнеш задихатися — і кінець».

Донья Марія *(показує пальцем на одну з аптечних пляшечок)*. Це ось та пляшечка?

Ріта. Ні, панночко, ось та, на верхній полиці. Хоч маленька, а отрути в ній вистачить на тисячу чоловік.

Донья Марія. Це в ній щось біле?..

Ріта. Атож.

Донья Марія. Добре...

Ріта. Добре? Що ж тут доброго? Хай диявол скрутить в'язи тому нехристу, що вигадав це кляте зілля! Одного тільки ніяк не второпаю:

адже у аптекарів повинні бути ліки від хвороб, а вони замість того держать таке, що й помолитись не встигнеш, як тебе на цвинтар віднесуть.

Донья Марія (*урочисто*). Є хвороби, від яких це найкращі ліки.

Ріта. Боронь нас боже і святий Іаков від таких хвороб! Це, мабуть, тільки для скажених добре, щоб інших не покусали.

Донья Марія (*вбік, мрійно*). Всього лише хвилина страждання!

Ріта виходить з аптеки і зачиняє двері,
вікно залишається відкритим.

Ріта. На місці пані абатиси я закинула б на смітник цю кляту пляшку. Користі від неї ніякої, а лиха може наробити.

Донья Марія. Тобто як?

Ріта. А ось так... Захоче хтось здихатись когось... А хіба мало навіжених, що руки на себе накладають... як ось...

Донья Марія. Дурниці! Хто ж це захоче себе вбити?

Ріта. Звичайно, не ви, панночко, ви ж у нас розумниця, освічена така, з вас би старшим приклад брати; а скільки вітрогонок на світі... Ось, між нами кажучи, я б не наважилась показати цю пляшечку вашій подрузі, доньї Франсісці.

Донья Марія. Франсісці?

Ріта. Завжди вона читає англійські романи — вони їй тільки голову забивають. Повірите, одного разу вона мені так прямо і сказала: «Якби мій майбутній коханий загинув, я б теж заподіяла собі смерть».

Донья Марія (*з гіркою посмішкою*). Можеш бути спокійна.

Ріта. А я й кажу їй: «Панночко, не говоріть так, я проста служниця, хіба я можу напучувати вас, як священник? Але я знаю: накласти на себе руки — значить прогніввити господа бога». Чи не так, панночко?

Донья Марія. «Не убий». (Тихо). Але ж не сказано...

Ріта. Усі ці думки від диявола. Знала я одну дівчину з Гватемали, було їй тоді років сімнадцять-вісімнадцять, і раптом з'явилось у неї бажання покінчити з собою, хоч ти там що!.. То вона мені розказувала: тільки підійде до високого вікна і подивиться вниз, як лукавий вже й шепоче їй: «Кидайся! Кидайся!» Правда, згодом вонавилікувалась.

Донья Марія (жваво). Як саме? Що ж вона робила?

Ріта. Молилася богу про зцілення, по святих місцях почала ходити. А тут ще нагодився їй гарний парубок, погонич мулів, чорнявий такий, і став залицятись до неї. Вона вийшла заміж і тепер стільки ж думає про самогубство, скільки я про повішання.

Донья Марія (вбік). Гай-гай!

Ріта. Тільки, панночко, цур не переказуйте доньї Франсісці, що я тут вам теревенила.

Донья Марія. Не бійся... Ріто, як будеш прибирати кімнати, візьми в головах мого ліжка маленькі гранатові чотки в золотій оправі. Я тобі їх дарую.

Ріта. Мені, панночко?

Донья Марія. Так, я вже давно хотіла тобі що-небудь подарувати. Ти така добра до мене. Коли я покину монастир, помолись за мене по цих чотках.

Ріта. Ах, любя панночко... Дайте я вам руку

поцілую, ви такі щедрі... Без вас мені тут буде дуже тоскно. Хай вам завжди щастить. Чи не заміж збираєтесь?

Донья Марія (зітхнувши). Хто зна?

Пауза.

Ріта. Може, вам поставити свіжих квіточок у фарфорові вази?

Донья Марія. Постав.

Ріта. Прощайте, панночко, красно вам дякую. (Виходить).

КАРТИНА ТРЕТЯ

Донья Марія сама.

Донья Марія. Молитись?.. Я теж молилась, але не могла прогнати невідчепні думки. Якби він згодився втекти зі мною! Ні, це неможливо... Тоді я піду сама... Так, я піду з цього світу! (Зазирає у вікно аптеки). Всього лише хвилина страждання!... Може, й не такого нестерпного, як те, що я терплю день і ніч — ось уже два місяці... Адже якщо я захочу, я зараз же зможу заволодіти цим скарбом, він дасть мені забуття... Хіба важко перелізти через вікно? Цей камінь мовби навмисне покладено для мене — зручна приступка. (Ставить ногу на виступ стіни і спирається на підвіконня).

КАРТИНА ЧЕТВЕРТА

Донья Марія, отець Еухеніо.

Отець Еухеніо (не помічаючи доньї Марії, підходить до апельсинового дерева, виймає з

дупла листа і кладе на його місце іншого). Дякую тобі, прекрасне дерево, ти служиш мені вірно, як завжди! *(Читає)*. Сумніви! Докори!... О, ти несправедлива!.. В кінці поцілунки. Які схожі наші листи!

Донья Марія *(сплигує, вбік)*: Геть від мене, сатано!

Отець Еухеніо *(вбік)*. Що це за гарненьке дівча? Як воно спритно стрибає! Стривай! Та це ж маленька Марікіта, подруга Франсіски! Вона дуже гарна для свого віку. Цікаво, що вона робила в монастирській аптеці?

Донья Марія *(помітивши отця Еухеніо)*. Ах!

Отець Еухеніо. Чому ж ви мене не покликали? Я подав би вам руку!

Донья Марія. Як? Ви?

Отець Еухеніо. Видно, я перелякав вас.

Донья Марія. Ні, ні!.. Але... *(Вбік)*. Ісусе! Маріє!

Отець Еухеніо. Донья Маріє, я не чекав від вас такої спритності. Дозвольте спитати, що вас примусило входити в аптеку цим незвичним способом?

Донья Марія. Я туди не входила, клянусь вам!

Отець Еухеніо. Можливо, можливо, але ви звідти вийшли... Я вгадав, йдемо на парі?

Донья Марія. Невже ви справді думаєте...

Отець Еухеніо. Признайтесь, що ви там поцупили льодяники! Ах, донья Маріє, за цей гріх ви мені відповісте! Ось прийдіть лише до мене в сповідальню!

Донья Марія *(вбік)*. Він розмовляє зі мною, як з дитиною! *(Затуляє очі рукою)*.

Отець Еухеніо. Здається, я й справді налякав вас... Заспокойтесь, дитино моя, я не такий злий, як вам здається. Годі! Хотите, я відпущу вам гріхи? *Absolvo te* * За це ви повинні поділитись зі мною вашою здобиччю — тоді я вас не викажу.

Донья Марія дивиться на нього з глибоким смутком.

Та... що за погляд? Ви мене дивуєте. Я вже кілька днів помічаю, що ви ходите така сумна... Куди поділися ваші рум'янці!.. Що з вами? Ви часом не хворі?

Донья Марія. Хвора? Ні... Я дуже нещасна.

Отець Еухеніо. Чи не вмер, випадково, ваш папуга Лоретто?

Донья Марія. Ах, як мало ви мене знаєте, отець Еухеніо! Ви вважаєте мене дитиною.

Отець Еухеніо. Дитиною? Боронь боже! Таку дорослу панночку, якій скоро мине п'ятнадцять років!

Донья Марія (*урочисто*). Хіба в п'ятнадцять років не можна страждати так, як і в тридцять?

Отець Еухеніо. Пробачте за недоречні жарти, але ваша серйозність мене справді непокоїть. Може, ви одержали погані вісті з Іспанії? Сподіваюсь, що з вашим дядечком-генералом не трапилось нічого прикрого?

Донья Марія. З ним все гаразд... В моїх стражданнях я сама винна. Ах, отець Еухеніо, як би я хотіла бути мужчиною! Я хотіла б умерти.

Отець Еухеніо. Годі! А то я й справді вважатиму вас дитиною: женіть геть від себе ці безглузді думки! Я певен, що ви набрались їх з

* Відпускаю тобі... (*Лат.*)

книжок, які вам не слід було б читати. Це що за книга?

Донья Марія. Бачите: «Наслідування Христа», ви самі мені її дали. Дня не проходить, щоб я її не читала; шукаю в ній підтримки — і не знаходжу. Я ніколи не читаю романів, отець Еухеніо, але ж у мене є душа, серце... я живу... думаю... і... Ось тому я й хочу вмерти!

Отець Еухеніо (*вбік*). Дівчинка й справді в'яне від кохання. В цьому монастирі у них в усіх тільки шури-мури в голові. (*Вголос*). Так ось що, дитино моя, цими днями ви мені про все розповісте. А зараз в мене нема часу ні напучувати вас, ні вчитувати вам, як ви цього заслуговуєте. Так, так! Вас слід було б добре полаяти за всі ці дурощі. І я вважав вас розсудливішою за всіх ваших подруг... а ви!.. Донья Маріє! Чи це, може, мода тепер така, що всі хочуть вмерти? Тільки те й чуєш, що нарікання на життя — і все від дітей вашого віку.

Донья Марія. Від дітей! Діти теж можуть бажати смерті, коли вони нещасні. Ось я — теж хотіла вмерти, та смерть не прийняла мене.

Отець Еухеніо. Що це ви кажете?

Донья Марія. Ви, мабуть, чули як два тижні тому мене мало не заколов рогами розлючений бик. Так знайте — я навмисне стала перед ним. Він підійшов до мене... так близько, що я відчула на щоді дихання з його ніздрів... І я не знаю, чому він мені не заподіяв ніякої шкоди.

Отець Еухеніо. Якщо те, що ви кажете, правда...

Донья Марія (*гордо*). Правда! Чи ви думаєте, що я можу брехати?

Отець Еухеніо. Ви мало не вчинили велике безумство і великий гріх! У вас вік — най-

щасливіший в житті; особливо у вас, донья Маріє, ви маєте все, чого б не забажали; ви — сирота, але у вас є всесильний і багатий дядько; ви самі володієте великим багатством. Через якийсь рік за вами приїде ваш дядько і відвезе вас до Іспанії, ви будете представлені двору, зробіте хорошу партію.

Донья Марія. Мені вийти заміж? О небо!

Отець Еухеніо. Замість того, щоб вдаватись в цю смішну меланхолію, вам слід було б подякувати богу за ті щедроти, якими він вас осипав. *(Вбік)*. Я поговорю про неї з лікарем.

Донья Марія *(рішуче)*. Кажу ще раз, отець Еухеніо, ви мене не знаєте.

Обоє якусь мить дивляться одне на одного, потім враз опускають очі.

Отець Еухеніо *(виймає годинника)*. Мені здається, донья Маріє, що ви хочете мені в чомусь признатись. Якщо моя порада для вас щось значитиме, буду радий її вам дати. Завтра з дванадцятої до другої години я буду в сповідальні. Отже, у вас є час підготувати себе щирою молитвою. Зараз я мушу залишити вас — пані абатиса чекає мене пити шоколад.

Донья Марія. Боюсь, що ви зневажатимете мене — адже ви не просто мужчина, ви — священник.

Отець Еухеніо. Донья Марікіто, може я помиляюсь, але, здається мені, що хтось закрутив вам голівку.

Донья Марія. Ви священник... але якби ви змогли зрозуміти...

Отець Еухеніо. Я дуже добре розумію, що минулого місяця в Гавану прибув Хіронський батальйон, що в офіцерів новісінькі мундири, що

по неділях вони ходять на обідню до церкви святого Іакова, де буваєте й ви... Завтра ми про це поговоримо.

Донья Марія. Нічого я вам не скажу, нічого ви від мене не почувете. Нещасна я!

Отець Еухеніо. Дитино моя, на все є ліки, крім смерті. Прощавайте, на мене чекає шоколад. (*Поривається піти*).

Донья Марія (*затримує його*). Я повинна знати — жити мені чи вмерти! Вислухайте мене, отець Еухеніо. Ми тут самі... Вислухайте мене, благаю вас... Ви повинні мене вислухати... Ви можете дарувати мені життя або смерть... Скажіть лише слово... і клянусь...

Отець Еухеніо дивиться на неї дедалі суворіше.

Ах! Отець Еухеніо... Ви — священик... я не можу сказати вам.

Отець Еухеніо. Донья Маріє, я не знаю, чи сміятись мені з вашої поведінки чи сердитись... Ні, мені шкода вас, ви викликаєте у мене співчуття... Ідіть помоліться і за годину приходьте до монастирської церкви. Там я вас вислухаю, а зараз — не можу.

Донья Марія (*виймає схованого на грудях листа*). Чого не посмію сказати вам... цей лист...

Отець Еухеніо (*протягає руку*). Що за лист? Дайте!

Донья Марія (*не випускаючи листа*). Принаймні пообіцяйте мені не читати його, поки ви будете в цьому будинку. Прочитайте його ввечері, не раніше як ввечері. Обіцяєте? А завтра... Ні, ніколи не нагадуйте мені про це... Якщо ви мені повернете його... не треба докорів... вони будуть марні. Поверніть — і все... Я сама покараю

себе за безумство... Але, ради бога, ви ж не станете дорікати мені?

Отець Еухеніо (*бере листа*). Дайте.

Донья Марія. Згляньтеся наді мною, благаю вас... Я боролась з собою, як могла... Головне, не розкривайте його тут.

Отець Еухеніо розкриває конверт.

Ах, боже що ви робите! Отець Еухеніо! Благаю вас... згляньтеся... віддайте його мені. Отець Еухеніо! Ви мене вбиваєте... Ах, не читайте ж тут!

Отець Еухеніо. Що з вами? Схаменіться! Хтось іде.

Донья Марія. Не читайте тут... або поверніть!

Ріта (*входить*). Пане священику, пані абатиса чекає вас на шоколад.

Отець Еухеніо. Іду. (*Доньї Марії*). Зараз же прочитаю. (*Виходить разом з Рітою*).

КАРТИНА П'ЯТА

Донья Марія сама.

Донья Марія. Отже, я відкрила свою таємницю... видала без будь-якої надії, що отець Еухеніо відповість на моє кохання... в ту саму мить, коли ясно побачила його байдужість до мене. Що я кажу?.. Байдужість!.. Він священик, людина побожна і чесна... Отже, марні мої сподівання. Замість того, щоб чекати на його докори, краще було б... Проте... якби він мене покохав... якби він міг мене покохати... Та ба! Він нікого не любить, крім бога. Але ж іноді у нього такий солодкий голос... такий ніжний... Ось щойно мені

на якусь мить здалося, що переді мною вже не священник... Та ледве я заговорила, як його обличчя стало таким суворим, що моя мужність враз пропала... А того вечора, як я танцювала з Франсіскою, коли він немов сп'янів, дивлячись на наші веселощі... ось тоді треба було освідчитися йому. Франсіска! Вона танцювала зі мною... Ох! Ні, вона його не любить. Якщо вона й кохає кого-небудь, то це, напевно, якийсь офіцер... А втім, він з нею часто розмовляє... Та ні... він їй не говорить про кохання... Франсіска не змогла б... Священника! Одна я... Який гріх, боже мій! Любити священника! Одна я в усьому світі могла зважитись на таке жахливе, таке злочинне кохання... І це заспокоює мене... Негідна! Моя злочинність мене заспокоює! Принаймні в мене не буде суперниці... Він вже, мабуть, вийняв листа... А що, як він зараз його читає!.. Звичайно, він пробудить в ньому гнів, обурення... Щоб жінка могла так низько впасти!.. А може, він сміється з мене і говорить, знизуючи плечима: «Дурне дитя!» Боже всемогутній! Я їм доведу, що я не дитина! Вони побачать, що в мене більше мужності, ніж у воїна... що я кохаю так, як інші не зможуть... Я вмру, якщо не зможу належати йому... Але цей лист... що, коли він його покаже? Чудний лист... а кінець? Що я написала в кінці? Не пам'ятаю ані слова... У мене все переплуталось в голові... Я... коли ви мене не любите... я!! Ах! Ну, навіщо я віддала йому цього листа? Божевільна! Чому сама не сказала? Він би побачив мої сльози, моє хвилювання... А цей нечутливий папір, ці старанно виведені рядки... з крапками і комами! Він ще подумає, що я лише вдаю, ніби кохаю його... що я переписую фрази з романів... Знову назве мене дитиною... Боже, вбий мене, а то вони доведуть мене до того, що я

сама себе вб'ю... Може, написати йому кілька слів, попросити пробачення, пояснити мій лист... Ні, це було б занадто безглуздо... А може, він ще не читав листа. Якби прочитав, то прийшов би сюди або послав би за мною... Довго ще я буду мучитись?.. Я, мабуть, збожеволюю... Сама ж сказала йому: не читати листа до вечора, а зараз боюсь, що він виконає моє прохання... Ох! Краще смерть, ніж ці муки чекання... ніж всю ніч крутитись у ліжку, знемагати без сну! Ох, отець Еухенію, вбий мене зразу!

За сценою чути сміх, гомін.

А, ось ідуть ті, кого я називаю подругами. Теревені, смішки! Зараз, як ніколи, їх присутність для мене нестерпна. *(Іде до виходу)*.

КАРТИНА ШОСТА

Донья Марія, донья Ірена, донья Хімена,
донья Франсіска.

Донья Ірена. Маріє! Марікіто! Куди ти йдеш? Чому ти тікаєш від нас?

Донья Хімена. Що з тобою, Марікіто? Очі в тебе червоні, можна подумати, що ти тільки що плакала. А, здогадалась: ти читала роман з сумним кінцем.

Донья Марія. В мене голова болить.

Донья Франсіска. Бідолашна! Так, лоб в тебе горить. Далєбі побудь у затінку — тут тобі буде краще. В кімнаті задуха. Сядьмо на цю лаву, ти покладеш голову мені на плече, а я... *(тихо)* я маю стільки тобі сказати, люба Марікіто! Будь ласка, залишся і вислухай мене.

Донья Ірена. Марікіто, розсуди нас з Хіменою.

Донья Хімена. Ну й знайшла суддю! Хіба вона щось тямить в таких речах? Франсіска ще сяк-так.

Донья Ірена. А тут і не треба багато розуміти — йдеться про те, щоб висловити свій смак.

Донья Франсіска. Та не мучте її своїми безглуздими розмовами. Бідолашна! Ви ж бачите, що вона хвора.

Донья Ірена. Ага, ти хочеш, щоб тобі не заважали самій до неї приставати. Ви обидві просто нестерпні з вашим вічним шушуканням.

Донья Марія (*позіхає*)¹. В чім річ, Ірено?

Донья Ірена. Фі! Як це противно — позіхати людям в обличчя!

Донья Марія. У мене дуже болить живіт.

Донья Ірена. Ти бачила морських офіцерів з «Есмеральди»? Вчора вони слухали обідню в нашій церкві. Так от! Один з них сподобався Хімені, і вона запевняє, що у моряків кращі мундири, ніж в американських драгунів. Ну, що ти їй скажеш? Морські офіцери одягнені так непоказно, а в американських драгунів мундири зелені та жовті, галуни срібні, панталони сірі з жовтогарячими лампасами, каски чорні, а плюмажі...

Донья Хімена. Ото ж то! В своїх мундирах вони скидаються на канарок, а моряки в синьому, червоному, в білих панталонах... Військовим личить строга форма. І потім мені дуже подобаються їхні капелюхи, обшиті золотом, а кортики, здуріти можна!

---

¹ Досить звичайний наслідок хвилювання. Відомо, що Алі-паша, полонений турками, позіхав протягом цілої години, аж поки його не стратили. (*Прим. автора*).

Донья Ірена. У погоничів мулів і у портових вантажників теж є кинджали. А ось що може бути кращим від шаблі, довгої — до землі, дзень-дзень по камінню! А що ви скажете про остроги! Коли драгуни заходять до церкви, вони так дзеленчать, що всі на них дивляться. Куди морякам до них!

Донья Хімена. Просто вони не такі фанфарони, як драгуни. Зате офіцери «Есмеральди» — смільчаки, відомі на весь світ. Щоб бути моряком, потрібна хоробрість.

Донья Ірена. А щоб бути драгуном — не потрібна? А, по-моєму, сісти на коня так само страшно, як плисти на кораблі у відкритому морі.

Донья Хімена. А бурі, аварії, битви! Ось де потрібна хоробрість. Гармати, які ти бачиш на бортах, стріляють спареними ядрами, що вбивають зразу по двадцять чоловік...

Донья Ірена. Сеньйорити, ви помітили, що з того часу, як Хімена віддала своє серце капітану фрегата, вона вивчила всі морські терміни?

Донья Хімена. Нічого я йому не віддавала, я ще й не розмовляла з ним, але у нього є рекомендаційний лист до моєї тітки. Знаю тільки, що це дуже порядна молода людина. Адже для того, щоб стати морським офіцером, треба бути дворянином.

Донья Ірена. На словах ти, може, й нічого не говорила, та вже встигла, слава богу, сказати, що хотіла, своїм віялом.

Донья Хімена. Господи! Ти б вже краще мовчала! А хто безперестанку пускає бісики цьому здорованю, капітану дону Рафаело Саманьего? Ну й ім'я! А капітана «Есмеральди» звать дон Хуан де-Гарі-бай — це баскське ім'я, щоб ви

знали... У нього є хрест Алькантари, він був учасником одного знаменитого морського бою, а в Картахені бився на пістолетах з англійцем і прострелив йому руку, крім того...

Донья Франсіска. А ти непогано знаєш його біографію!

Донья Ірена. Я не люблю пістолетів, це грубо — інша річ шпага, куди граціозніше! Минулого місяця дон Рафаель бився на шпагах. Він на диво спритний!

Донья Франсіска. Ви, здається, з військової форми очей не зводите.

Донья Ірена. Йй-бо, вона так личить мужчині. Якби я була мужчиною, я стала б драгунським полковником.

Донья Хімена. А я... якби я була мужчиною, я хотіла б бути капітаном корабля. Ти бачила хлопчиків? Їх там юнгами називають. Які ж вони гарненькі в синіх курточках і білих панталонах!

Донья Франсіска. Виходить, що мужчина тільки тоді гарний, коли у нього на рукавах галуни, а на голові трикутний капелюх або каска?

Донья Хімена. Я знаю, кого ти маєш на увазі, і цілком згодна з тобою.

Донья Франсіска. Кого?

Донья Ірена. Що за питання? Отця Еухенію.

Донья Франсіска. Отця Еухенію?

Донья Марія. Отця Еухенію?

Донья Хімена. Ні в кого нема таких красивих рук, як у нього.

Донья Ірена. А в його очах стільки благородства й доброти!

Донья Хімена. Шкода, що він безвусий, — у нього надто великий рот.

Донья Ірена. Не такий вже й великий для чоловіка, до того ж, у нього чудові зуби. Коли б ви тільки знали, як він їх береже! Мабуть, тому він останнім часом і курити перестав... Ти чому посміхаєшся, Пакіто?

Донья Франсіска. Сміюсь з глибини ваших спостережень.

Донья Хімена. Що мені найбільше в ньому подобається, то це його незмінно хороший настрій. Він завжди такий веселий і привітний — не те, що його попередник, покійний отець Домінго Охеда: той бувало з усякої дрібниці присікається. Отець Еухеніо дозволяє нам потанцювати, поспівати, посміятись між собою і навіть сам завжди говорить: «Розважайтесь, поки ви молоді». А хіба мало він за нас заступався перед старою абатисою — ви ж знаєте, яка вона причепа. Він справжній джентльмен!

Донья Ірена. А ви знаєте, що він зробив для доньї Лусії д'Ольмедо?

Донья Франсіска. Ні, а що саме?

Донья Ірена. Все місто про це говорить. Вчора я була дома і чула, як це розповідали моїй матері.

Донья Франсіска. Донья Лусія, дочка аудитора дона Педро? Та, що втекла з драгунським офіцером?

Донья Ірена. Саме вона. Спочатку її батько не тямив себе від люті, погрожував віддати донью Лусію до монастиря «Грішних дів» і домігся від корехідора наказу про арешт драгунського офіцера, лейтенанта... ну, як його?.. Фадріке Ромеро, чи що. Кажуть, що він досить гарний, з чорними вусами, і непогано грає на гітарі.

Саме гітарою він і привабив вітрогонку Лусію, адже він наймолодший в родині, і в нього нема ані гроша в кишені. Повинен жити на платню. Ви знаєте, що це таке... Словом, він недурно упав коло доньї Лусії — знав, що в неї батько багатий.

Донья Франсіска. То що ж зробив отець Еухеніо?

Донья Ірена. Він пішов до батька — той сам не свій... Тоді отець Еухеніо прочитав йому проповідь, та таку красномовну, таку зворушливу, немов на великий піст:

«Ви ж самі, каже, розумієте, що нещастя вашої доньки буде вашим нещастям. Ви хочете покарати винуватця скандалу, а самі зчиняєте ще більший скандал» — і пішов, і пішов. Він так його напучував, що старий аж сльозу пустив. А отець Еухеніо заздалегідь сховав у сусідній кімнаті спокусника з блудною дочкою. Відчинив двері, а вони обое бух старому в ноги, руки йому цілують, потоки сліз проливають. «Ти й такий, татусю, ти й сякий, татусю...» Нарешті кам'яне серце пана аудитора стало м'яким, як віск. Він підіймає їх, цілує дочку, простягає руку Фадріке й каже: «Мій любий сину!» Але це ще не все!.. Дон Педро скупий, як лихвар, а отець Еухеніо так йому баки забив, що він розщедрився і дав дочці багатючий посаг. І знаєте чому? Він дуже шанолубний, а отець Еухеніо переконав його, що все місто з нього сміятиметься, якщо він буде скупитися... Ой Пакіто, що з тобою? Ти плачеш?

Донья Франсіска. Так... Мене зворушило його благородство.

Донья Хімена. Красномовність — велика сила!

Донья Ірена. О! Чутливе серце! Ох! Ох! Ох!

Донья Хімена. Пакіта плаче. Марікіта ось-ось теж зарюмсає. Ну, точнісінько тобі як в романах! Ірено, ходімо звідси — хай подружки поплачуть собі. А я тобі таке розкажу, що ти луснеш від сміху. Прощавайте, сеньйорити! У вас є свої секрети, а в нас свої. *(Виходить з доньєю Іреною)*

КАРТИНА СЬОМА

Донья Марія, донья Франсіска.

Донья Франсіска *(обнімає донью Марію)*. Люба Маріє! Друже мій єдиний!

Донья Марія *(уважно дивиться на неї)*. Я не знала, що ти така вразлива.

Донья Франсіска. Ах! Тобі не зрозуміти того, що я відчуваю.

Б'є годинник, донья Марія здригається.

Яка ти сьогодні нервова! Ех, якби твоє серце було зайняте, як моє, годинник нагадував би тобі лише про щастя... Нас ніхто не бачить? Дивись, Марікіто! Ти мене не викажеш? Тут лист! *(Підходить до дерева і дістає лист від отця Еухеніо)*.

Донья Марія неуважно стежить за нею. Донья Франсіска швидко прочитує листа і цілує його.

Любе дитя! Дай я тебе теж поцілую. *(Цілує її)*. І чому ти саме сьогодні занедужала? Коли я щаслива й весела, я хочу, щоб усі, кого я люблю, були щасливі й веселі.

Донья Марія. Я нездужаю.

Донья Франсіска. І справді, останнім часом ми помічаємо, як ти змінилася. Ти так швидко виросла і сформувалася... Почекай-но! Незабаром і ти будеш щасливою, як я зараз, і тоді все як рукою зніме.

Донья Марія. А ти дуже щаслива?

Донья Франсіска. О, якби ти тільки знала! У мене одне лише бажання, щоб завжди все було так, як зараз. Марікіто! Я задихнуся від щастя, якщо не поділюсь ним з тобою! Правда, з твого невеселого личка я бачу, що в тебе нема ніякої охоти мене слухати. Але ж ти моя найкраща подруга, а один з обов'язків дружби — вислуховувати про всі радощі і прикраси друга. Тебе тут вважають дитиною, бо ти молодша за всіх нас, «великих», але ти така розумна, розважлива, така... (Цілує її). Слухай, я тебе люблю, і тобі одній відкрю мою таємницю.

Донья Марія (зітхаючи). Ну, що ж, розкажуй, коли хочеш! (Вбік). Може, за її розповідю час швидше пролетить!

Донья Франсіска. Ну, слухай! (Зупиняється). Знаєш, ти сьогодні така серйозна, що мені аж страшно. Не дивись на мене такими очима... Ти... ти не будеш мені докоряти, маленька? Старших треба поважати!.. Марікіто, я його кохаю, і він кохає мене.

Донья Марія стискує їй руку.

А що з тобою? Тепер ти починаєш плакати. О, сеньорито, я вас піймала. Виходить, ви теж! Хто б міг подумати? «Ви вже не діти», як каже абатиса. По сльозах бачу, що твоє серденько заговорило. Хто ж він? Драгунський капітан чи морський офіцер?

Донья Марія. Ніхто, запевняю тебе. А сльози в мене навертаються від того, що живіт болить, а не тому, що...

Донья Франсіска грозить їй пальцем.

Ні, клянусь!.. Та, кажуть, кохання приносить нещастя... Я боюсь за тебе, Пакіто.

Донья Франсіска (*посміхаючись*).
А хто це тобі сказав, маленька?

Донья Марія. Хто? Всі кажуть... Пані абатиса, наш сповідник.

Донья Франсіска. Отець Еухеніо? І ти думаєш, він правду каже?

Донья Марія. Вони говорять про те, чого я не знаю... і я вірю їм.

Донья Франсіска. Дитя!.. Зрозумій, люба моя, що тебе обдурюють: кохання — це найвище благо, без кохання життя — пекло. Донья Марікіто, ви, здається, трохи лицемірите!.. Але спочатку я розповім, а потім, сеньйорито, ми вас висповідіаємо!

Донья Марія. В кого ж ти закохалась?

Донья Франсіска. О Марікіто! Ти б на моєму місці обрала, звичайно, юнака твого віку, молодого офіцера, що закінчує військову школу. Ти б мріяла тільки про щасливий шлюб, про те, як гулятимеш по набережній під руку із своїм чоловіком... Так, це, мабуть, приємно. Але є інше кохання... таке ж сильне, а може й сильніше, ніж при одруженні... коли одруження (*притишує голос*) неможливе.

Донья Марія. Тобто як?

Донья Франсіска. Так, Марікіто! Адже можна покохати, скажімо... жонатого. Уяви, що ті чи інші обставини примусили його одружитися... байдуже, які саме... словом, що він ніколи не любив своєї жінки... Вона стара, вередлива, лиха... Або, скажімо, молода недосвідчена дівчина вийшла заміж за старого... Або... але твоя доброчесність підказує тобі, що це погано.

Донья Марія (*жваво*). Погано?.. Ах, Пакіто, я певна, що кохання буває іноді сильніше за всі закони небесні й людські. Кажуть, кохання

приходить невідомо звідки, а коли відчуєш його, тоді вже пізно міркувати, добре це чи погано.

Донья Франсіска. Це ти кажеш, ангелятко! Дай я тебе ще раз поцілую! Ти просто чудесна! Але скажи, хто тебе цього навчив?

Донья Марія. Та... я це чула від інших... Значить, ти кохаєш жонатого?

Донья Франсіска. Ти знаєш, що я не дуже побожна. Я жила два роки в Англії і там переконалася, що не слід вірити тому, що тутешні ханжі розповідають нам про еретиків. В Англії я бачила священнослужителів, у яких є жінки й діти, і це не заважає їм бути прекрасними священиками.

Донья Марія. Ну й що ж?

Донья Франсіска. Як це що? Хіба ти ще не второпала? Я бачу, що з тобою хитрощі ні до чого. Ти ж сама сказала, що кохання вище за всі закони небесні і людські. Ти зрозумієш мене і простиш. Знай же, Марікіто, я покохала священика, і цей священик — отець Еухенію.

Донья Марія. Боже! Отець Еухенію!

Донья Франсіска. Саме він. Деякий час я боролася, але зараз, коли згадую ці вкрадені у кохання дні, принесені в жертву доброчесності або, точніше, забобону, — мені хочеться плакати. О дорога дівчинко! Тобі відома лише дружба або, може, короткочасне захоплення, яке ти ладна вважати коханням... Але справжнє кохання, кохання заборонене... О Марікіто, ти для мене дорожча за всіх жінок на світі!.. Не знаю, чого б я тільки не зробила для тебе... Та якби для врятування отця Еухенію треба було... А втім, що за безумство — думати про неможливе! Ні, мій ангел, коханий не завадить мені мати подругу,

я буду найщасливішою з жінок, бо матиму найніжнішого коханця і найвірнішу подругу.

Донья Марія (*приголомшена*). Отець Еухенію!.. Він любить тебе!

Донья Франсіска. Я бачу, твої погляди трохи змінилися, але в твоїм серці так глибоко вкорінилися пусті страхи чи, точніше, забобони, що ти не знаходиш для мене виправдання. Потвоєму, як священик, то вже й не мужчина. Тобі це здається блюзнірством, святотатством. Колись і я так думала, поки не віддалась почуттю, а тепер я тільки ним і живу, і я рада, що могла хоч чимось пожертвувати для мого Еухенію. Так, я хотіла б бути побожнішою, ніж була, щоб лише пожертвувати для нього боязню пекла і спасінням душі. О, яка це неземна радість — відмовитись від усіх благ, зазнати найлютіших страждань заради коханого.

Донья Марія. А він тебе кохає?

Донья Франсіска. Чи кохає він мене? Чи кохає він мене? І ти питаєш мене про це?.. Чи кохає він мене! Та в його серці нема жодної кровинки, яка не належала б мені... Немає такої хвилини в його житті, коли б мій образ не стояв перед ним... А втім, люба Марікіто, я йому з ранку до вечора тверджу, що він мене не любить, а він те ж саме говорить мені... Ну й дратуємо ми одне одного... Але ці сварки солодкі — заради них і живем... Ти знаєш, що через мене він відмовився їхати в Іспанію, де одразу ж міг стати єпископом.

Донья Марія. І давно ви вже кохаєтесь?

Донья Франсіска. Далєбі не знаю. Зараз мені здається, що я з першого погляду в нього закохалась, а насправді з того часу, як ми вперше освідчились, і півтора місяця не пройшло... Спочатку він мені здавався дотепнішим за всіх,

кого я тільки знала. Мені подобалось кожне його слово, я запам'ятовувала його найнезначніші фрази. Всі інші чоловіки почали здаватись мені нерозумними, і веселощі не існували для мене, коли поруч не було отця Еухенію. Незабаром я помітила, що й він почав звертати на мене більше уваги, ніж на інших дівчат. Він розмовляв зі мною частіше, ніж з ними, закидав мене сотнями запитань, а я від хвилювання щоразу відповідала невлад. Увечері, коли ми сходились до абатиси на урок музики, він завжди сідав за моїм стільцем, і коли я грала, то завжди бачила його обличчя в дзеркалі над фортепіано. Скільки разів посеред п'єси я забувала, який рядок граю. Я була зачарована, приголомшена, майже непритомна. Мені здавалось, що ноти, дзеркало — все кудись пливе. Часто ти, серденько, підходила до мене, показувала пальцем, де я зупинилась, підбадьорювала мене, спиралась рукою на мій стілець, і тоді в дзеркалі я бачила твою голівку поруч з головою отця Еухенію. Здавалось, ви обоє мене палко любите, ваші погляди були такі ніжні, коли ви дивились на мене. Бідна Марія! Коли ти співала, — а в тебе вдсятеро більше таланту, ніж в мене, — отець Еухенію зовсім не слухав; він нетерпляче чекав, коли скінчиться музика, щоб підійти до мене і побалакати. Ось тоді я й помітила, що кохаю його, і спочатку це мене дуже стурбувало. Покохати священика! Мужчину, який не може одружитись! Але раптом я згадала про тих попадей, яких я зустрічала в Лондоні, потім спом'янула про жінок, нещасних в родинному житті... Я не знала жодної жінки, яка, одружившись, знайшла б своє щастя. Проте я уникала зустрічей з отцем Еухенію, перестала з ним розмовляти, дивилась на нього лише крадькома і помічала, що він був сумний, що його

очі ставали вологими, коли зупинялись на мені, і неначе про щось просили... Ми обоє були тоді дуже нещасні. І раптом я довідалась, що отець Еухеніо став ченцем не по своїй волі, що він зважився на це через дуже тяжкі обставини. Ти не уявляєш, люба Марікіто, як я страждала від думки, що він відмовився від мирського життя через нещасливе кохання. Отець Еухеніо кохає іншу — це вже було занадто для мене! Я ще не була певна, що кохаю його, а вже ревнувала... О Марікіто, яка жорстока річ ревності!.. Бажаю тобі ніколи не знати цієї бридкої пристрасті! Протягом скількох ночей я не склєпила очей, зрошуючи сльозами подушку і кусаючи простирадла... Нарешті я дізналась, що саме примусило його надягти цю огидну рясу.

Донья Марія. Що? Кохання?

Донья Франсіска. Його мати тяжко захворіла... Лікарі визнали, що її стан безнадійний... Вона в нього дуже побожна... Еухеніо тоді було не більше сімнадцяти років. Вмираюча мати сказала йому: «Якщо ти даси обітницю присвятити себе богу, я певна, що небо дарує зцілення твоїй матері». Він не вагався і, хоч вже вчився на лікаря, залишив усе, зробився священиком, і мати його видужала.

Донья Марія (тихо). Яка благородна душа!

Донья Франсіска. Чим більше я про нього дізнавалась, тим дорожчим для мене він ставав. Я була певна, що й він мене кохає, але вік і сан утримують його від признання. Я вирішила першою поговорити з ним і примусити його освідчитися. Не раз я починала здалеку, щоб кружним шляхом підійти до слова «кохання», а коли настав момент вимовити це магічне

слово, у мене зникала вся хоробрість, і я не наважувалась. Нарешті якось ввечері ми танцювали в саду при місячному сяйві. Він стояв, притулившись до цього дерева, і дивився на нас. Під час танцю у мене з голови впала квітка прямо до його ніг. Він зробив вигляд, що не помітив цього, а сам, ніби ненароком, упустив хусточку, нагнувся і підняв її разом з квіткою. Після танцю я підходжу до нього і, сміючись, тихенько кажу, а сама аж тремчу і чую, як серце в грудях стукотить: «Отець Еухенію, ви підняли мою квітку, віддайте її мені...» Мені здалося, що це прикро вразило його. Він дістав квітку, яку сховав був на грудях, і повернув мені. В цю мить місяць сховався за невеличку білу хмарку. «Ви кинули квітку, як дрібничку, а я її підняв, як скарб, — навіщо ж ви її у мене забираєте?..» сказав він, посміхаючись, немов жартома, але нам обом тоді було не до жартів. «Візьміть її назад, коли вам так хочеться», відповіла я. І я простягла йому руку; квітка випала, а моя рука опинилась в руці Еухенію. І тут в мене так запаморочилось в голові, що, якби він не підтримав мене, я, мабуть, впала б на землю. Не пам'ятаю, що він мені казав і що я йому відповідала, не знаю, скільки часу ми простояли під деревом, але, прощаючись, ми вже знали, що кохаємо одне одного, і знайшли спосіб зустрічатись... Сказати тобі про нього, серденько? Ти, звичайно, будеш мені дорікати. Я вдала, що хочу сповідатися, пішла до церкви, стала перед ним на коліна, і там, в сповідальні, замість покаянь і напучень, бог почув признання в любові. Ми торкались одне одного лише кінчиками пальців, його гаряче дихання обпалювало мої уста... Не тямлячи себе, ми стали цілувати залізні ґрати... О, якби я могла тоді кинутись в його обій-

ми, я віддала б життя за одну годину блаженства.

Донья Марія. І ви щасливі? А якщо вас застануть разом?

Донья Франсіска. О, це неможливо. Еухенію такий обережний! В сад він приходить вночі, і лише один раз мені вдалося умовити його зайти до моєї кімнати. Це було безумство з мого боку: ти знаєш, моя келія поруч з кімнатою абатиси, і там чути кожне слово. На щастя, сеньйора Моніка страшенно хропла, і це нас врятувало. Звичайно ми зустрічаємось он там. Бачиш он той кущик запашного вересу? Вчора ми цілу ніч були там, я держала його за руку, голова його схилилась до мене на груди, я відчувала, як б'ється жилка у нього на скроні. Ми обоє були такі втомлені, такі приголомшені своїм щастям, що не могли розмовляти, — ми тільки час від часу зітхали, дивлячись на зоряне небо. Ми бачили, як Південний Хрест¹ поволі схилявся до горизонту; іноді з моря налітав легенький вітерець і обсипав наші голови апельсиновим цвітом... О Марікіто, як хороше нам було! Якби ти тільки знала, яку радість дарує кохання! Не розумію, чому від цього не вмирають... *(Ховає голову на грудях доньї Марії)*. Ах, Маріє, Маріє!.. Ні, сеньйорито, вам ще рано знати всі ці таємниці... Ти ще занадто молода, голубонько моя! Я на три роки старша за тебе, а всього кілька тижнів, як про все це дізналась. Ти ще можеш почекати, твій час прийде. Одне тільки мене турбує. У нас нема постійного місця, ми весь час кочуємо. А що буде, коли почнуться дощі? Тоді в сад не вийдеш. Хіба що сховаємось в курені садівника.

---

¹ Сузір'я, по якому довідуються про час, в міру того, як воно схиляється до обрію.

Донья Марія (з гіркою посмішкою). Ось про що ти турбуєшся!.. Необачна ти! Місяця не пройде, як про все дізнаються. Побачать, як отець Еухенію дряпається по монастирських стінах... піймають... дізнаються про ваші відносини... його зашлють до монастиря трапістів, а тебе — до «Грішних дів». Чому ти не тікаєш разом з ним? Повір мені, це найрозумніший вихід... єдина надія врятуватись, яка у вас залишилась.

Донья Франсіска. Гай-гай, серденько, ти лякаєш мене, але що я маю робити? Ти забуваєш, що у отця Еухенію майже нічого нема, а в мене є лише те, що перепадає від дідусевих щедрот. Для втечі, крім кохання, потрібно дещо інше, про що в романах не пишеться, — потрібні гроші, і якомога більше! Не потаю від тебе, собі на сором, любя Марікіто: коли в каплиці я дивлюсь на статуетку пречистої діви, всю в коштовному камінні, в мене з'являється непереборне бажання заволодіти усім цим багатством і втекти з отцем Еухенію. Знала б ти, як він мені вичитував за цю ідею!

Донья Марія. Треба було звернутись до мене. Ти ж знаєш, що я багата, в банку на моє ім'я покладена значна сума грошей, в мене є дорогоцінності, кажуть, вони дуже коштовні.

Донья Франсіска. Яка великодушність! Впізнаю мою добру Марію! Але я не зможу прийняти від тебе таку велику жертву.

Донья Марія. Яка ж це жертва?

Донья Франсіска. Еухенію ні за що не візьме грошей у жінки, — я його добре знаю: він занадто чесний і гордовитий. Наш план такий: Еухенію ретельно працює над книгою про отців церкви, а гроші, які він за неї одержить...

Донья Марія. Нісенітниця! За одні мої

діамантові сережки дадуть більше, ніж за всі твори, які він коли-небудь напише.

Донья Франсіска (*трохи ображено*). Я не заперечую, що твої діамантові сережки коштують багато грошей, але книга Еухенію відзначається такою глибиною думки, що від неї вирає вся наука. Він її продасть за великі гроші. В усякому разі, нам вистачить, щоб доїхати до Ямайки — там ми й оселимося. Він даватиме уроки іспанської мови та латині, а я буду вишивати й варитиму їсти. О, як це буде чудово!

Донья Марія. А що, коли вас піймають раніше, ніж він закінчить свій незрівнянний твір... Бери мої діаманти і від'їжджай. Живіть собі щасливо... якщо зможете.

Донья Франсіска. Друже мій, ми не можемо прийняти такий коштовний подарунок, але якщо ти наполягаєш, я спитаю у нього дозволу позичити в тебе грошей, щоб найняти баркас до Ямайки.

Донья Марія. Мені не потрібні діаманти, я ніколи їх не надіну, візьми їх — я так хочу. Ось ключ від скрині, візьми шкатулку і тікай цієї ж ночі.

Донья Франсіска. Але...

Донья Марія (*встає*). Кажу тобі, бери і залиш мене!

Донья Франсіска. Видно, Маріє, я образила тебе, ти мене зневажаєш і хочеш від мене відкараскатись. Твоя сувора добродішність, твоя побожність нещадні до мене, але, заради колишньої дружби, ти не викажеш мене. Проте, якщо ти розлюбила мене, я не візьму твого дарунку.

Донья Марія. Даремно ти думаєш, що я така добродішна і побожна. Якщо ти дійсно по-

кохала отця Еухенію, дійсно щаслива з ним... значить, ти вчинила правильно.

Донья Франсіска. Твій голос тремтить, ти не можеш приховати свого обурення. Марікіто, скажи мені, що з тобою? Ти сердишся на мене? Скажи правду.

Донья Марія. Я тобі сказала, що нездужаю... У мене голова тріщить, а ти вже цілу годину торочиш мені про свого отця Еухенію; про... Слухай-но, залиш мене одну і візьми ключ.

Донья Франсіска. Ні, спочатку я пораджусь з Еухенію.

Донья Марія. Як хочеш, але, ради бога, залиш мене. Від кожного твого слова в мене голова розривається.

Донья Франсіска. Маріє, я бачу, ти мене розлюбила.

Донья Марія. Пусте, я тебе люблю більше, ніж уявляла.

Донья Франсіска. Якщо ти так хочеш побути на самоті, я піду, тільки поцілуй мене. Я хочу знати, що ти мене любиш, як і раніше.

Донья Марія (*підставляє щоку.*) Задоволена?

Донья Франсіска. Ось так я цілую Еухенію! У нього такий же ніжний подих, як і у тебе. Але ти сердишся! Прощавай! (*Виходить*).

КАРТИНА ВОСЬМА

Донья Марія сама.

Донья Марія. Хто б міг подумати?.. Я ні на що не сподівалась, але такого удару все-таки не чекала... Отець Еухенію кохає іншу!.. Він кохає Франсіску. Що ж, вона гарна — мужчинам більш нічого й не треба... Донья Франсіска — моя

суперниця... і переможниця! Могла я на неї подумати? Вони хочуть моєї смерті, вони будуть задоволені. Слава богу! Це вікно ще відчинене, і дорогоцінна пляшечка скоро стане моєю... Ось вона, моя доля! *(Залазить через вікно в аптеку і згодом повертається. Розглядає флакон)*. Зовсім небагато. В такій смерті немає нічого страшного. Довго страждати не доведеться. Шкода, що я поквипилась віддати того листа, — моя таємниця померла б разом зі мною. От поламали б собі голови, щоб дізнатись про причину моєї смерті! Кажуть, що жінці сором першій признатися в коханні. *(З відразою)*. Донья Франсіска саме так і зробила... Він покаже їй мого листа, і вони удвох глузуватимуть з нього... Нікчемний, смішний лист, але моя смерть все поправить. Що вони тоді скажуть?.. Хотіла б я знати, чи покінчила б з собою Франсіска на моєму місці? Вона? Легкодуха! Порюмсала б, поки не намок носовичок, а там і заспокоїлась би. А я... Ні, вони змушені будуть визнати мою хоробрість, вони скажуть: «Бідна Марія! Ми її вважали дитиною, а вона загинула, як мужній воїн, як доблесний римлянин». Вони, певно, ще й сльозу пустять над моєю могилою — адже я влаштувала їх щастя. Щастя Франсіски, Франсіски, яку я ненавиджу, яку я хвилину тому з радістю заколола б кинджалом, коли вона, бавлячись, роздирала на шматки моє серце... Так, знати, що твоє щастя влаштувала суперниця — це жорстока кара, і, може, коли-небудь Еухенію захоче порівняти її зі мною... Ні, ніхто не кохатиме тебе так, як я. А коли я вмру — ти... втішатимешся з нею в ліжку, купленому за мої гроші... Байдуже! Щоб жертва була повною, хай він, на решті, пізнає мене. *(Пише в книжці для нотаток)*. «Заповідаю моїй подрузі...» *(З гирким сміхом)*.

Подрузі!.. «Франсісці Гомес всі мої діаманти й гроші, покладені моїм дядьком на моє ім'я у сеньйорів Аріаса і Кандадо».

Чути сміх.

Ах, це Ріта! Що ж, зачиняй вікно, вже можна. Смерть вилетіла звідти, і вона в моїх руках.

Донья Марія, Ріта.

КАРТИНА ДЕВ'ЯТА

Донья Марія, Ріта.

Ріта. Це знов я. Треба зачинити вікно. (Зачиняє). Панночко, що з вами? Ви такі сумні!

Донья Марія. У мене страшенно болить голова.

Ріта. Ви б полежали в ліжку! Чи, може, приймете порошок?

Донья Марія. Ні, дякую. Ах, так, Ріто, принеси мені скляночку лимонаду.

Ріта. Вмить приготую.

Донья Марія. Ні, не варто, дай краще склянку води.

Ріта. Зараз принесу. (Виходить).

КАРТИНА ДЕСЯТА

Донья Марія сама.

Донья Марія. Більш за все на світі мені шкода цього свіжого садочка. А втім, якщо отець Еухеніо з Франсіскою зробили його місцем своїх

побачень, мені і його не шкода. (*Дивиться на руки*). Тремчу... хоч і не боюся. Жінка не така сильна, як мужчина. Проте один хоробрий кастільський генерал теж тремтів під час битви. Ах! Що я бачу! Отець Еухеніо!

КАРТИНА ОДИНАДЦЯТА

Донья Марія, отець Еухеніо.

Отець Еухеніо (*вбік*). Бідне дитя! Тремтить! Мені жаль її.

Донья Марія (*вбік*). Він не наважується заговорити.

Отець Еухеніо (*повертає їй розпечатаний лист*). Донья Маріє, ось ваш лист, я його прочитав.

Донья Марія. Докори зайві, отець Еухеніо, ви можете звільнити мене від них.

Отець Еухеніо. Ні, донья Маріє, докорів від мене ви не почуете, бо, сподіваюсь, сумління заговорило в вас і в глибині душі ви каєтесь, що написали мені це чудне послання. Збентеження, яке я читаю на вашому обличчі, переконує мене, що порок не торкнувся вашої душі і що тільки юний легковажний розум міг штовхнути вас на такий необдуманий вчинок. Я міг би довести вам, як погано, я сказав би, навіть непристойно звертатися з такою... мирською мовою до священнослужителя, зв'язаного урочистими обітницями. Мабуть, моя поведінка була занадто легковажною і недостойною, якщо ви могли так усумнитися в моєму благочесті. Певно, я так само винен, як і ви, і не маю права докоряти вам. Але, бідне дитя, мені хочеться вказати вам на вашу

нерозважливість. Уявімо на мить, що я забув обітницю, дані перед олтарем, і виявився винним в діянні, злочинному для всякого чоловіка, блюзнірському і гидотному, коли його вчиняє духовна особа, — на які нещастя я б вас прирік! Мирянин, що спокусив дівчину, завжди може виправити свою провину, священик — ні. Потайність і обережність приховують на якийсь час злочин від людських очей та рано чи пізно таємниця розкривається, і тоді нема рятунку від ганьби. Ваше чесне ім'я, найдорожче благо всякої жінки, було б назавжди ославлене, і за кілька днів суетної насолоди, ви б розплачувались роками каяття і горя.

Донья Марія. Отець Еухенію, чому ви не згадали цих прекрасних міркувань, коли признавались в коханні Франсісці?

Отець Еухенію. Франсісці? Я вас не розумію?

Донья Марія. Отець Еухенію, Франсіска мені розповіла все! Ви мене ображаєте — я була відверта, занадто відверта з вами, а ви зі мною лицемірите.

Отець Еухенію. Ах, не думайте...

Донья Марія. І в цьому саду, під цим деревом, ви читаєте мені проповідь! Чому просто не сказати: «Я кохаю Франсіску». Це було б благородніше.

Отець Еухенію. О, який сором! Так, донья Маріє, ми в ваших руках. Можете нас вказати, якщо хочете...

Донья Марія. Ах, отець Еухенію, за що ви мене підозрюєте в такій підлості?

Отець Еухенію. Визнаю, я неправий, але вам я мушу здаватись злочинцем... я дійсно злочинець!.. Я знав, на які небезпеки я наражаю вашу подругу, та, вірте мені, я довго боровся

з цією згубною пристрасстю, і якщо не зміг подолати...

Донья Марія. Навіщо ви переді мною виправдовуєтесь? Я розумію вас і схвалюю. Є можливість уникнути всіх небезпек, я щойно про це говорила з Франсіскою... Треба тікати в країну, де ви зможете повінчатися.

Отець Еухеніо. Саме цього я й хочу, але...

Донья Марія. Про гроші не турбуйтеся. Я можу позичити скільки треба доньї Франсісці. Живіть з нею щасливо!

Отець Еухеніо. Я приголомшений вашою щедрістю і схилиюсь перед вами...

Донья Марія. Прощайте, отець Еухеніо. *(Посміхається)*. Ви розумієте, що тепер наша розмова не така вже цікава для мене. Давайте розійдемося.

Отець Еухеніо. Вірте, що моя вдячність...

Донья Марія. Прощайте!

Отець Еухеніо. Дозвольте... *(Хоче поцілувати їй руку)*.

Донья Марія. Забудьте, що я жінка, отець Еухеніо. Відтепер я для вас в кращому разі лише... друг.

Отець Еухеніо. Бажаю вам зустріти людину, гідну вас!

КАРТИНА ДВАНАДЦЯТА

Донья Марія сама.

Донья Марія. Фатальна хвилина наближається. Ось Ріта несе мені лимонаду, він звіль-

нить мене від усіх скорбот на світі. Боїться краплю розлити... Іде, як за труною. Мої похорони будуть незвичайні. Провинниця моєї смерті, певно, держатиме надгробне покривало... А він вестиме похоронну відправу. Ха-ха-ха!.. Та ні! Адже я самобивця, я проклята, таких в церкву не вносять, мене закопають десь у відлюдному місці. Байду-же! Зате в могилі я не думатиму про те, що так крає моє серце.

КАРТИНА ТРИНАДЦЯТА

Донья Марія, Ріта.

Ріта. Ось вам повна склянка лимонаду, я поклала туди льоду. Пийте, поки не розтав.

Донья Марія. Ріто, пробач, що я тебе знову турбую, але зроби мені послугу, віднеси цю книгу до мене в кімнату.

Ріта. Гарзд, панночко.

Донья Марія. Я незабаром залишу цей монастир, Ріто, але пташок з собою не візьму. Дарую їх тобі, доглядай їх.

Ріта. Ви покидаєте монастир?

Донья Марія (*вириває листок з книжки для нотаток і пише*). Ось. Тримай. По цьому папірцю ти одержиш триста пістрів у банкірів Аріаса і Кандадо, що живуть на Морській площі.

Ріта (*приголомшена*). Панночко!

Донья Марія. Це на зерно пташкам. Ти добре будеш їх доглядати, правда?

Ріта. Бог з вами, панночко, мені не потрібні гроші. Досить того, що пташки ваші.

Донья Марія. Ні, візьми записку і віднеси книгу.

Ріта. Панночко, ви плачете...

Донья Марія. Дарма, іди.

Ріта. Я почекаю, поки ви вип'єте.

Донья Марія. Склянку з блюдцем я сама віднесу. Залиш мене...

Ріта. Панночко, люба! Які ви дивні сьогодні!..

Донья Марія робить їй знак іти геть.

Осипали мене подарунками, а самі плачете...

Донья Марія. Прощай, Ріто!

Ріта хоче поцілувати їй руку, донья Марія цілує її.

Залиш мене! Іди, іди!

Ріта. Інші радуються, залишаючи монастир, а вона плаче. *(Виходить)*.

КАРТИНА ЧОТИРНАДЦЯТА

Донья Марія сама.

Донья Марія. Тільки ця дівчина і любить мене. Коли я прощалася з нею, я відчула, що сили залишають мене... Більше хоробрості! Через кілька хвилин все буде скінчено. *(Сипле частину порошку з баночки в склянку з лимонадом)*. Колір лимонаду не змінився. Не знаю чому, але чорна отрута страшніша від прозорої води... *(Бере склянку і ставить на лаву)*. Щоб вмерти, потрібна мужність... Варто перекинути склянку, і я збережу життя, яке ось-ось відлетить... Ганьба! Я зневажатиму себе. П'ю! *(Хоче взяти склянку)*.

Входить донья Франсіска.

Донья Марія, донья Франсіска.

Донья Франсіска. Марікіто, я знову прийшла тебе мучити. Ну, як ти себе почуваш?

Донья Марія. Чудово, а скоро мені буде ще краще.

Донья Франсіска. Серденько моє, зроби мені ще одну велику-превелику послугу. Згодишся — візьму в тебе гроші.

Донья Марія. Говори.

Донья Франсіска. Садівник купив величезного собаку, щоб він охороняв апельсини. Розумієш, для наших побачень це велика перешкода. Пустити мене на ніч в свою кімнату! Вона виходить на подвір'я, стіна низька, і влізти по ній не важко. У нас є мотузяна драбина. А ти перейдеш у мою кімнату. Там є книжки і ти зможеш розважитись.

Донья Марія. Тобі потрібна моя кімната?

Донья Франсіска. Так, серденько.

Донья Марія. Ввечері вона до твоїх послуг.

Донья Франсіска. Яка ти добра, Марікіто! От блаженство! Ми так намучились, блукаючи по ночах, що твоя затишна кімната з альковом буде для нас справжнім раєм!

Донья Марія. І це все, що тобі треба?

Донья Франсіска. Ти ангел! Ах! Склянка лимонаду! Ти його весь вип'єш?

Донья Марія. А ти теж хочеш?

Донья Франсіска. Склянка велика, залиш мені половину — я вмираю від спраги.

Донья Марія. Пий на здоров'я!

Донья Франсіска. Я вип'ю перша, ось і знатимеш мої думки. (П'є).

Донья Марія (вбік). А ти — мої!

Донья Франсіска (виливає залишок на землю). Ах, яка гидота!.. Що було в цьому лимонаді? О, жах! Як пече в горлі!.. Але що з тобою? Чого ти так дивишся на мене і плачеш?.. Ти тремтиш! Небо! Я вся горю!.. Боже мій!.. Що ти мені дала?.. Відповідай! Маріє!.. Ах... Я задихаюсь, горю... Води! Дай води!

Донья Марія. Нещасна! Що я наробила? Рятуйте! Рятуйте!

Донья Франсіска. Ах! Вмираю!

Донья Марія. Пакіто! Пакіто! Не вмирай!.. Рятуйте!.. Прости мене! Прости мене!

КАРТИНА ШІСТНАДЦЯТА

Ті ж, отець Еухеніо, донья Ірена,
донья Хімена, Ріта.

Донья Марія. Рятуйте її! Вона отруєна, отруєна мною! Але я покараю себе! Монастирська криниця недалеко! (Вибігає).

Отець Еухеніо (до глядачів). Простіть мені смерть двох чарівних дівчат і даруйте авторові його хиби.

Редактор *Н. М. Андріанова*
Художник *Ю. І. Добров*
Художній редактор *В. С. Кравченко*
Технічний редактор *П. Д. Цуркан*
Коректор *А. В. Кудрявцева*

Проспер Мериме

СЛУЧАЙ

(На українском языкє)

Здано на виробництво 3.II. 1959 р. Підписано до друку 24.III. 1959 р.
Формат паперу 84 × 108^{1/32}. Папер. арк. 0,75. Друк. арк. 2,46.
Обліково-видавн. арк. 1,692. Ціна 25 коп. Зам. 670. Тираж 40 000.

Державне видавництво художньої літератури,
Київ, Володимирська, 42.

Друкарня видавництва ЦК КПУ «Радянська Україна», Київ, Анрі Барбюса, 51/2.

ДЕРЖЛІТВИДАВ УКРАЇНИ

НОВІ КНИГИ

МАСОВОЇ АНТИРЕЛІГІЙНОЇ СЕРІЇ

УКРАЇНСЬКА ДОЖОВТНЕВА ЛІТЕРАТУРА

- Васильченко С. — *Талант*. 1958. 62 стор. 40 коп.
Коцюбинський М. — *Відьма*. Образок. 1958. 32 стор.
40 коп.
Коцюбинський М. — *В путях шайтана*. Нарис. 1958.
19 стор. 10 коп.
Тесленко А. — «*Да здравствуєт небитіє!*». 1959. 24 стор.
15 коп.
Тесленко А. — *Поганяй до ями!* 1958. 15 стор. 10 коп.
Тесленко А. — *Страчене життя*. 1958. 58 стор. 35 коп.
Шевченко Т. — *Сон*. Комедія. 1958. 24 стор. 20 коп.

УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

- Білкун М. — *Незакінчена молитва*. 1958. 19 стор. 15 коп.
Вишня Остап — *Самі тобі чудеса*. Гуморески. 1958.
29 стор. 20 коп.
Дарда В. — *Пісня Марічки*. 1958. 12 стор. 10 коп.
Качура Я. — *Таємниця попа Федула*. Оповідання. 1958.
20 стор. 15 коп.
Кравченко Є. — *А почалося з крашанок*. Гуморески. 1958.
72 стор. 55 коп.
Кротевич Є. — *Маринка*. Новела. 1958. 8 стор. 10 коп.
Кругляк Ю. — *Як бог наплутав*. (За мотивами народних
анекдотів). 1959. 19 стор. 10 коп.
Мицкитенко І. — *Кадильниця*. Оповідання. 1959. 64 стор.
55 коп.
Мокрієв Ю. — *Зустрічі*. Новели. 1958. 67 стор. 50 коп.
Павличко Д. — *Чорна нитка*. 1958. 34 стор. 25 коп.
Хорунжий А. — *Останній*. Оповідання. 1958. 13 стор.
10 коп.

РОСІЙСЬКА ДОЖОВТНЕВА ЛІТЕРАТУРА

- Короленко В. — *За іконою*. 1958. 62 стор. 40 коп.
Короленко В. — *Сон Макара*. 1958. 29 стор. 35 коп.
Купрін О. — *Анафема*. 1958. 43 стор. 25 коп.
Треньов К. — *Владика*. 1958. 65 стор. 55 коп.
Чехов А. — *Відьма*. 1958. 38 стор. 30 коп.

РОСІЙСЬКА РАДЯНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

- Горький М. — *Знахарка*. Оповідання. 1958. 39 стор.
30 коп.
Шишков В. — *Отець Макарій*. 1958. 13 стор. 10 коп.
Шишков В. — *Помалимось*. 1958. 15 стор. 10 коп.
Шолохов М. — *Двозаміжня*. Оповідання. 1958. 64 стор.
55 коп.

ЛІТЕРАТУРА НАРОДІВ СРСР

- Бядуля З. — *Панас на небі*. 1958. 37 стор. 30 коп.
Жемайте. — *Пожертва святому Юргісові*. Оповідання. 1958.
48 стор. 30 коп.
Каган А. — *Чудо божої матері*. Гуморески. 1958. 15 стор.
10 коп.
Упіт А. — *Навернений*. Гротеск. 1958. 45 стор. 40 коп.
Упіт А. — *Правиця всевишнього*. Оповідання. 1958. 45 стор.
35 коп.

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

- Бальзак О. — *Спадкоємець диявола*. 1958. 45 стор.
30 коп.
Доде А. — *Папський мул*. 1958. 55 стор. 30 коп.
Кіплінг Р. — *Ліспет*. 1958. 10 стор. 10 коп.
Мейер К. — *Плавт у жіночому монастирі*. 1958. 33 стор.
20 коп.
Меріме П. — *Карета святих дарів*. 1958. 47 стор. 25 коп.
Мопассан Гі. — *Хрестини*. 1958. 40 стор. 25 коп.
Свіфт Д. — *Казка про бочку*. Написана для загального
вдосконалення людства. 1958. 37 стор. 25 коп.
Флобер Г. — *Проста душа*. 1959. 46 стор. 30 коп.
Франс А. — *Таргани*. З циклу оповідань «Веселий Буф-
фальмакко». 1958. 23 стор. 15 коп.
Чапек К. — *Абсолютний дух*. Розділи з сатирично-фанта-
стичного роману «Фабрика Абсолюта». 1959. 54 стор.
35 коп.
Юнке А. — *Калитка святого Луїса Гонсага*. 1958. 13 стор.
10 коп.

*Книги продаються у всіх книжкових магазинах
облкниготоргів та споживчої кооперації*

*Якщо книги відсутні в місцевих магазинах — за-
мовлення надсилайте відділам облкниготоргів «Кни-
га-поштою» або республіканському магазину «Кни-
га-поштою» (Київ, 100, вул. Попудренка, № 24),
які висилають літературу накладною платою без зав-
датку.*

